

VALTAKUNNALLINEN TALLENNUSTYÖNJAKOMALLI

Teksti: Teemu Ahola

JOHDANTO

Suomalaiset ammatillisesti hoidetut kulttuurihistorialliset museot ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana kiinnittäneet merkittävästi huomiota kokoelmahallinnan kehittämiseen. Tästä esimerkkinä ovat museoiden kokoelmapoliittiset ohjelmat, yhteiset tietojärjestelmä- ja kehityshankkeet sekä valtakunnallinen verkostoituminen. Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke, Museo2015 –hanke sekä TAKO –tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto ovat vieneet kokoelmahallinnan kehitystyötä tahoillaan eteenpäin.

Tallennustoiminta ja sen koordinointi on eittämättä museokentän keskeisimpiä haasteita. Täyttyvät kokoelmasäilytystilat ja massakulutussyhteiskunnan tuottama, potentiaalisesti museokokoelmiin päätyvä tavarapaljous ovat ajaneet museot vaikeuksiin tallennustoiminnassaan. Haasteet konkretisoituvat, kun museot haluaisivat koordinoida yhdessä keruutoimintaa. Halua yhteistoimintaan ja keruun järkevöittämiseen löytyy runsaasti kautta valtakunnan, vain oikeat instrumentit työn tekemiseen puuttuvat.

Tämä oli lähtökohtana Suomen museoliiton asettaessa 1. elokuuta 2012 selvitysmiehen määrittelemään ammatillisesti hoidettujen kulttuurihistoriallisten museoiden valtakunnallista tallennustyönjakoa. Hankkeen päämääränä oli luoda kokonaiskuva kulttuurihistoriallisten museoiden tekemästä tallennustyöstä ja määritellä museoiden valtakunnallinen tallennustyönjako, jonka avulla suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöt tallentuvat hallitusti museoiden kokoelmiin. Työnjaon konkreettisena tavoitteena on karsia päällekkäiskartuntaa ja sokkona tallentamista, jossa museot tallentavat toisistaan tietämättä tismalleen samaa materiaalia kokoelmiinsa. Pyrkimyksenä oli myös kartoittaa niitä yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöitä, joita kukaan ei tällä hetkellä tallenna kokoelmiinsa. Kaiken tämän taustalla oli laajempaa tavoitteena museoiden yleisen tietoisuuden kasvattaminen sekä omista kokoelmistaan että etenkin muiden museoiden tallennusprofiileista. Tallennustoiminnan verkostoituminen ja toimijoiden keskinäisen tietoisuuden kasvattaminen luovat perustan valtakunnalliselle tallennustyönjaolle ja aiempaa paremmalle yhteistyölle.

Tehtävää hoitamaan Suomen Museoliitto asetti Työväenmuseo Werstaan kokoelmapäällikön Teemu Aholan. Hänen tuekseen perustettiin työryhmä, jossa toimivat museonjohtaja Kati Kivimäki Forssan museosta, pääsihteeri Kimmo Levä Suomen museoliitosta, museonjohtaja Dan Lindholm Länsi-Uudenmaan maakuntamuseosta, amanuenssi Antti Metsänkylä Suomen kansallismuseosta, intendentti Leena Paaskoski Suomen Metsämuseo Lustosta, tutkimuspäällikkö Minna Sarantola-Weiss Helsingin kaupunginmuseosta ja erikoisasantuntija Eeva Teräsvirta Museovirastosta. Minna Sarantola-Weiss on TAKO-verkoston puheenjohtaja ja hän toimi myös hankkeen työryhmän puheenjohtajana. Antti Metsänkylä on TAKO-verkoston sihteeri ja edusti Sarantola-Weissin kanssa TAKO-verkostoa työryhmässä. Hanke kesti elokuun alusta vuoden 2012 loppuun. Työryhmä kokoontui käsittelemään asiaa syksyn aikana yhteensä kolme kertaa. Tämän lisäksi aihetta käsiteltiin ryhmän kesken lukuisissa sähköpostikeskusteluissa.

Ajatus kulttuurihistoriallisten museoiden valtakunnallisen tallennustoiminnan koordinoinnista ei ole uusi. Vastaavia toimenpiteitä tehtiin jo 1980-luvulla, jolloin Museovirasto asetti museoiden dokumentointi- ja tutkimustyöryhmän laatimaan ohjeistusta valtakunnallisesta tallennustyönjaosta. Työryhmä laati asiasta muistion vuonna 1987. Kyseinen dokumentti määritteli ensimmäistä kertaa museoiden valtakunnallista tallennustyönjakoa. Laadittu suunnitelma herätti museokentällä suurta kiinnostusta ja sen toivottiin vihdoinkin saavan aikaan valtakunnallista työnjakoa. Monet museot valitsivat itselleen jaottelusta sopiviksi katsomansa aihealueet ja alkoivat noudattaa jakoa omalta osaltaan. Tallennustyönjako ei kuitenkaan saanut tuulta alleen eivätkä sen hyödyt lopulta realisoituneet toivotulla tavalla.

Monissa museoissa työnjaon noudattamista kuitenkin jatkettiin. Jaottelu on ollut eräissä museoissa käytössä pitkälle tämän vuosituhannen puolelle. Viisi maakuntamuseota mainitsee vielä omissa kokoelmapoliittisissa ohjelmissaan vuoden 1987 muistion ja siinä esitetyn jaottelun eräänä lähtökohtana oman tallennustoimintansa määrittelylle. Siten vanha ohjeistus on edelleen ollut mukana näiden museoiden tallennustoimintaa määrittämässä. Museokenttä on myös tuntuvasti muuttunut sitten 1980-luvun. Uusia museoita on tullut toimintaan mukaan ja kokonainen valtakunnallisten erikoismuseoiden verkosto on tullut osaksi museokenttää. Lisäksi maakuntamuseoiden ja kaupunginmuseoiden toiminta on laajentunut ja kehittynyt 1980-luvun päivistä.

Toinen keskeinen taustavaikuttaja suomalaisen valtakunnallisen tallennustoiminnan kehittämisessä on ollut ruotsalainen SAMDOK-verkosto. Kyseinen museoiden vapaaehtoinen yhteenliittymä aloitti nykydokumentointiin keskittyvän toimintansa jo 1970-luvulla. Eri aihealueisiin keskittyvät tallennusryhmät, tai poolit, ovat olleet esikuvana Suomen TAKO – tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkostolle. TAKO-toiminta käynnistettiin vuoden 2009 alussa ja ensimmäiset toimintavuodet ovat olleet vahvasti SAMDOK-malliseen nykydokumentointiin keskittyvää. TAKO on kuitenkin jo alusta alkaen asettanut tavoitteekseen myös valtakunnallisen tallennustyönjaon määrittelemisen, joka konkretisoituu tämän selvityksen myötä.

Selvitysmies haluaa lämpimästi kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä sekä Suomen museoliittoa selvityksen mahdollistamisesta. Suuri kiitos myös selvitysmiehen tukena toimineelle työryhmälle, joka on antanut arvokasta palautetta ja kehitysehdotuksia tallennustyönjaon toteuttamiseksi. Erityinen kiitos kuuluu koko suomalaiselle museokentälle, joka on empimättä lähtenyt mukaan tallennustyönjaon kehittämiseen. Selvitysmies on saanut paljon positiivista palautetta ja museokenttä on osoittanut olevansa aidosti ja innostuneesti valtakunnallisen tallennustyönjaon takana. Tämä on suurin edellytys ja mahdollistaja työnjaon menestykselle nyt ja tulevaisuudessa.

TALLENNUSTYÖNJAON SISÄLLÖLLISET LÄHTÖKOHDAT

Tallennustyönjaon perusajatus

Valtakunnallinen tallennustyönjako tähtää suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöiden hallittuun tallentamiseen. Tämän toiminnan ytimessä on yhdessä sovittu työnjako siitä, miten ilmiöt museoiden kokoelmiin tallentuvat. Tallennustyö pitää pystyä koordinoimaan tavalla, joka kertoo selvästi suomalaisille museoille mitä kentällä tallennetaan ja miten museoiden roolit limittyvät suhteessa toisiinsa.

Ilman työnjakoa museot ovat lähes pakotettuja tallentamaan ilmiöitä laajemmassa mittakaavassa kuin mitä niiden tallennusprofiilit antavat ymmärtää. Ilman tietoa siitä, mitä muut tallentavat ja mistä objekteja voi tarpeen vaatiessa saada esimerkiksi näyttelylunaan, on museon otettava materiaalia kokoelmiinsa ”varmuuden

vuoksi” –periaatteella. Edelleen, jos yksittäisen museon oma tallennusprofiili on jäsentymätön ja jos museo ei tiedä mitä muut tallentavat, on tilanne varsin epäselvä ja tallennusta tehdään sokkona.

Valtakunnallinen tallennustyönjako koostuu yksittäisten museoiden itselleen määrittelemistä valtakunnallisista tallennustehtävistä. Tallennustehtävän myötä museo ottaa vastuulleen jonkin ilmiön tallentamisen siten, että muut museot voivat luottaa tämän ilmiön tallentumiseen. Silloin muiden museoiden ei tarvitse huolehtia omalta osaltaan tuon ilmiön tallentumisesta, vaan ne voivat kohdentaa resurssejaan omiin ydintallennusteemoihinsa.

Valtakunnallinen tallennustyönjako lähtee museoista itsestään toisin kuin 1980-luvun malli. Lähtökohtana on ollut vapaaehtoisuus, museot ovat toiminnassa mukana omasta halustaan ja itse määrittelemillään resursseilla. Tämä on onnistuneen yhteistoiminnan edellytys.

Nyt käsillä oleva tallennustyönjakomalli on sen ensimmäinen versio ja sellaisena sitä pitää myös tulkita. Ohjelmaa päivitetään vuosittain ja se elää ajassa, aivan kuten museotkin. Museoilla on siten mahdollisuus muokata ja päivittää omia tallennustehtäviään. Muita museoita voidaan ottaa tallennustyönjakoon mukaan tulevaisuudessa. Kaiken kaikkiaan kyseessä on elävä ja kehittyvä kokonaisuus, joka aikaa myöden hioutuu moniulotteisemmaksi järjestelmäksi.

Tallennustyönjaon piirissä olevat museokokoelmat

Valtakunnallinen tallennustyönjako kohdistuu lähtökohtaisesti museoiden aktiivisesti karttuviin kokoelmiin ja kattaa kaikki tallennetyypit. Nykydokumentointi on kartunnan suhteen merkittävässä asemassa, mutta ei edellytys. Kokoelmat voivat karttua myös muilla tavoin. Museoiden tallentamat ilmiöt ovat pääosin nykyhetken yhteiskuntaan nivoutuvia, mutta joukossa on poikkeuksiakin. Mukana on myös sellaisia historiallisia ilmiöitä, jotka ovat pysyvästi päättyneitä ja siten konkreettisesti osana historiaa. Tällaisista ilmiöistä käyvät esimerkkinä muun muassa toiseen maailmansotaan liittyvät tapahtumat. Historialliset teemat voivat silti vielä karttua aktiivisesti ja soveltuvat siten myös tallennustyönjaon piiriin.

Edellisten lisäksi on olemassa myös kokoelmia, jotka ovat tallentuneet museoihin menneisyydessä ja joiden kartuttaminen on lopetettu. Kokoelma on olemassa, mutta siihen ei tule enää uusia objektilisäyksiä. Tällaisia kokoelmia ei tässä tallennustyönjaon kehittämisen ensimmäisessä vaiheessa ole otettu huomioon, mutta tämä ei silti laske kyseisten kokoelmien arvoa museokentällä.

Tavoitteena on tuoda myös nämä kokoelmat museokentän tietoon. Pyrkimyksenä on luoda järjestelmä, jonne museot voivat omatoimisesti tuottaa tietoa tallennustyönjaon ulkopuolella olevista kokoelmistaan ja siten kertoa muille museoille sisällöllisesti laadukkaista kokoelmiensa osista. Tällä on merkitystä esimerkiksi poistopolitiikan näkökulmasta. Lisäksi tallennustyönjaon ulkopuolella olevien kokoelmien metatiedot saattavat karttua, vaikka niihin ei lisättäisi konkreettisia, uusia tallenteita.

Valtakunnallinen tallennustehtävä

Valtakunnallisen tallennustyönjaon ydin on yksittäisen museon vastuulleen ottama valtakunnallinen tallennustehtävä. Selvitysmies on määritellyt jokaiselle museolle omat tallennustehtävät yhdessä museon edustajien kanssa. Tallennustehtävä on määritelty luontevaksi osaksi museon tallennusprofiilia ja se on sopusoinnussa museon muiden tallennusteemojen kanssa.

Valtakunnallisuus määrittyy museotyypin mukaan. Valtakunnallisilla erikoismuseoilla valtakunnallisuus tarkoittaa työnjaossa eri asiaa kuin alueellisilla museoilla. Tallennustyönjaossa mukana toimivat valtakunnalliset erikoismuseot tallentavat ilmiöitä lähtökohtaisesti valtakunnallisesta näkökulmasta. Alueellisten museoiden, kuten kaupunginmuseoiden ja maakuntamuseoiden tallennustoiminnan lähtökohta on tietty maantieteellinen alue, jonka puitteissa museo toimii. Sama periaate pätee myös valtakunnallisessa tallennustyönjaossa. Alueellisten museoiden tallennustoiminnassa valtakunnallisuus syntyy alueellisen näkökulman avulla. Alueellinen museo tallentaa paikallisesti tiettyä valtakunnallista ilmiötä, jolloin paikallisesti tallennettu materiaali toimii esimerkkinä valtakunnallisesta ilmiöstä. Alueellisten museoiden ei siis odoteta tekevän tallennusta oman maantieteellisen toimintaympäristönsä ulkopuolelta.

Alueellisten museoiden suuri haaste on tallennettavan tematiikan monimuotoisuus, jota ainoastaan maantieteellinen alue on rajaamassa. Valtakunnallisen tallennustyönjaon avulla valtakunnalliset erikoismuseot ja alueelliset museot voivat tehdä toimivaa ja toisiaan tukevaa yhteistyötä ilmiöiden tallentamiseksi. Yksittäisen museon on mahdollista keskittyä tiettyihin paikallisesti spesifeihin ydinteemoihin toisten museoiden hoitaessa muita tallennuskohteita.

Tallennustyönjaolla on merkitystä myös valtakunnallisille erikoismuseoille. Tallennusyhteistyön avulla valtakunnallisilla erikoismuseoilla on aiempaa paremmin mahdollisuus keskittää tallennustaan tiettyihin pääteemoihin. Yhteistyön myötä alueelliset museot voivat tallentaa yhdessä sovittuja osia suuresta tallennuskokonaisuudesta, joka muussa tapauksessa olisi pelkästään valtakunnallisen erikoismuseon harteilla. Tällä tavoin on mahdollista kehittää tallennuksen laatua. Tämänkaltaisen tallennustyönjaon koordinoiminen vaatii luonnollisesti aikaa ja yhdessä tehtävää suunnittelua.

Jokainen tallennustyönjaon piirissä toimiva museo on valinnut tehtävänsä itse yhdessä selvitysmiehen kanssa. Tehtävien määrä ja laajuus on pyritty määrittelemään mahdollisimman konkreettisesti ja museon omia resursseja noudattaen. Realistinen omien resurssien ymmärtäminen on lähtökohta onnistuneelle tallennustyönjaolle. Mikäli museo ylimitoittaa omat tehtävänsä suhteessa resursseihinsa, eivät tallennustehtävät ole enää mielekkäitä. Resurssinäkökulma on sen vuoksi ollut vahvasti mukana tehtäviä määritettäessä.

Valtakunnallinen tallennustyönjako ei kiellä museoita tallentamasta mitä ne haluavat. Pyrkimys on kuitenkin järjeistää tallennusta, poistaa päällekkäiskartuntaa ja jakaa tallennusvastuita. On tärkeää muistaa edellä esitetyt määritteet tallennustehtävien valtakunnallisuudelle ja ymmärtää termin valtakunnallisuus eroavaisuudet valtakunnallisen erikoismuseon ja alueellisen museon kesken.

Vuonna 2012 Suomen museoliiton asettama selvitysmies on voinut selvittää museoiden tallennustehtäviä ja ehdottaa työnjakoa. Jatkossa museoiden, ja varsinkin valtakunnallisten erikoismuseoiden, tulisi selvittää rajapintoja ja päällekkäisyyksiä aktiivisesti itse, jotta työnjaosta tulisi mahdollisimman tarkkarajainen ja arkista tallennustyötä palveleva työkalu.

On olemassa myös tiettyjä teemoja, joihin valtakunnallista tallennustyönjakoa ei sovelleta. Arkeologinen aineisto on lähtökohtaisesti Museoviraston tallennusalaan kuuluvaa ja tässä maakunnalliset museot tekevät jo yhteistyötä Museoviraston kanssa. Siten arkeologista materiaalia ei ole tarpeen ottaa mukaan tallennustyönjakoon. Myös rakennettu ympäristö on rajattu pois tallennustyönjaon ensimmäisestä versiosta. Aihealue tallentuu lähtökohtaisesti alueellisten museoiden tallennuksena niiden omilla toiminta-alueillaan. Rakennetun ympäristön teemoja tallentuu toki myös valtakunnallisen tallennustyönjaon piirissä tehtävän tallennuksen myötä.

Edellisten lisäksi on lukuisa joukko teemoja, joita ei ole erikseen määritelty tallennustyönjaon piiriin. Tällaisia teemoja, kuten vuodenkiertoon liittyvät aiheet tai kronologiset tapahtumat, tallentuvat joka tapauksessa useiden museoiden kokoelmiin. Esimerkiksi Suomen sisällissotaa tallentavat lukuisat suomalaiset museot.

TALLENNUSTYÖNJAON TOIMIJAT

Seuraavassa määritellään lyhyesti valtakunnalliseen tallennustyönjakoon liittyvät keskeiset toimijat ja niiden roolit kokonaisuuden kannalta.

Tallennustyönjaon piirissä olevat museot

Tallennustyönjakoon on pyydetty mukaan suomalaisia ammatillisesti hoidettuja kulttuurihistoriallisia museoita. Vuoden 2012 lopussa mukana on yhteensä 114 museota ympäri Suomen. Joukossa on hyvin erikokoisia ja erityyppisiä museoita niin erikoismuseoista kuin alueellisistakin museoista.

Tallennustyönjaon laatiminen ja toiminnan käynnistäminen on varsin haasteellista, minkä vuoksi tallennustyönjaon ensimmäisestä versiosta on rajattu pois taidemuseot, luonnontieteelliset museot, arkistot ja ei-ammattilliset museot. Edellä mainituista toimijoista löytyy lukuisa määrä tallennustyönjaon kannalta tärkeitä organisaatioita. Toimijajoukon laajentaminen tulee sen vuoksi olemaan yksi tulevaisuuden kehityshankkeista, kunhan toiminta on saatu käynnistettyä hallitusti nykyisellä museojoukolla.

Suomen kansallismuseo

Suomen kansallismuseon lähtökohta valtakunnallisena kulttuurihistoriallisena museona on, että se tallennustyössään täydentää olemassaolevia kokoelmiaan, jotka ovat vanhat ja laajat, sekä 1900-luvun osalta tallentaa kansalaisten arkielämää kuvaavaa aineistoa. Muuten Kansallismuseon tallennustoimintaa säätelevät Museovirastolle laissa ja asetuksessa määritellyt tehtävät.

Valtakunnallisessa tallennustyönjaossa Suomen kansallismuseon keskeisiä tehtäviä ovat Suomen valtiolliseen historiaan liittyvän aineiston tallennus ja esitleminen. Suomen kansallismuseo tekee tallennustoiminnassaan yhteistyötä muiden museoiden kanssa ja pyrkii koordinoimaan oman tallennuksen lomittain erikoismuseoiden ja alueellisten museoiden kanssa. Tästä yhtenä esimerkkinä numismatiikka, josta valtakunnallisella tasolla huolehtii Suomen kansallismuseon rahakammio. Numismatiikkaan liittyvistä paikallisista piirteistä, kuten paikallisista taiteilijoista, mitalitaiteesta tai maksuvälineistä, huolehtivat alueelliset museot.

Valtakunnallisen tallennustyönjaon ensimmäisessä versiossa Suomen kansallismuseon tallennustehtäväksi on määritelty Suomen valtiollinen historia, joka sisältyy aihealueeseen 2. Tallennustehtäviä ja rajauksia tullaan tulevaisuudessa määrittelemään tarpeen mukaan tarkemmin, kun tallennustyönjaon sisältöjä kehitetään.

Museoviraston kuvakokoelmat

Museoviraston kuvakokoelmien tallennusprofiili kohdistuu kansallisesti merkittävän kuva-aineiston tallentamiseen. Valtakunnallisen tallennustyönjaon suhteen Museoviraston kuvakokoelmien tallennus läpäisee lähtökohtaisesti kaikki seitsemän pääaihealuetta. Pyrkimyksenä on tallentaa niiden sisällä teemoja, jotka liittyvät Suomen valtiolliseen historiaan sekä valtakunnallisesti merkittäviin tapahtumiin, ilmiöihin, käännekohtiin ja vaikuttajiin.

Tämä lähtökohta asettaa erityisen haasteen Museoviraston kuvakokoelmien sijoittamiseksi osaksi valtakunnallista tallennustyönjakoa, ottaen huomioon Museoviraston kuvakokoelmien tallennusprofiilin monipuolisuuden ja laaja-alaisuuden. Haasteellisinta on määrittellä valtakunnallisesti merkittävien ilmiöiden tallentamisesta, sillä tällaisia teemoja tallentavat myös muut kuin Museoviraston kuvakokoelmat.

Museoviraston kuvakokoelmat ottaa omassa tallennustoiminnassaan huomioon muiden museoiden tekemän valokuvatallennuksen ja tallentaa materiaalia yhteistyössä muiden museoiden kanssa. Valtakunnallisen tallennustyönjaon suhteen Museoviraston kuvakokoelmien ja muiden museoiden kuva-arkistojen välistä roolitusta ja vastuunjakoa tulee määrittellä vielä tarkemmin, etenkin kansallisesti merkittävien teemojen osalta. Tästä syystä Museoviraston kuvakokoelmien konkreettisia, yksittäisiä tallennustehtäviä ei tämän selvityksen puitteissa ole mahdollista tehdä, vaan määrittelytyötä tullaan jatkamaan tulevaisuudessa.

Journalistinen kuva-arkisto JOKA

Museovirastoon ollaan perustamassa journalistinen kuva-arkisto JOKA, jonka tarkoituksena on kerätä, tallentaa ja julkaista merkittäviä lehtikuva- ja lehtikuvaajakokoelmia. JOKA:n kartuntapolitiikkaa suunnitellaan parhaillaan, ja sille on jo luovutettu merkittäviä lehtikuva-arkistoja. Tavoitteena on että JOKA perustetaan Museoviraston yhteyteen hallituskaudella 2011-2015. Kokoelmapolitiikkaa kehitetään Museoviraston kuvakokoelmien, Suomen valokuvataiteen museon, maakuntamuseoiden, erikoismuseoiden ja lehtitalojen kuva-aineistot ja TAKO-yhteistyö huomioiden.

JOKA kerää valtakunnallisesti merkittäviä lehtien valokuva-arkistoja, lehtikuvaajien kokoelmia sekä toimitukselliseen käyttöön tehtyjä valokuva-aineistoja. Kokoelmat ovat sisällöltään monipuolisia (esim. kuvatoimistoarkisto kattaa aikansa uutistoiminnan kokonaisuudessaan) ja volyymiltaan laajoja. Arkistot otetaan vastaan ja niiden hakemistorakenne vietään tallennustietokantaan provenienssiperiaatteen mukaisesti kokonaisuutena. Tämän jälkeen kokoelmaa voidaan seuloa ja digitoida suunnitelmallisesti, sekä esimerkiksi siirtää erikoisalan kuva-aineistoja alan erikoismuseoon. Sama koskee alueellisten museoiden kuva-arkistoja.

Valtakunnallisessa tallennustyönjaossa JOKA:n toiminta tulee keskittymään vahvimmin aihealueisiin 2 ja 5. Tallennuksen keskiössä tulevat olemaan julkiseen elämään liittyvät teemat kuten myös kuvajournalismin eri aihealueet, kuvan ja tekstin muuttuvat suhteet, kuvausteknologian merkitys lehtikuvauksessa lasinegatiiveista

rullafilmin kautta digitaaliseen kauteen, lehtikuvaajan ammatti, kuvatoimistojen toiminta, kuvamanipulaatio ja lehtikuvien todistusarvo ja niin edelleen.

JOKA:n tekemä tallennustyö kattaa valtakunnallisten, pitkään ilmestyneiden lehtien keskeisiä kokonaisuuksia. Maakuntalehtien kuva-arkistot kuuluisivat ensisijaisesti maakuntamuseoille. JOKA:n roolia osana valtakunnallista tallennustyönjakoa tullaan tarkentamaan kokoelmapolitiikan täsmennyttyä ja aineistojen kartuttua. Valtakunnallisen tallennustyönjaon kannalta on erittäin tärkeää roolittaa JOKA:n toimintaa suhteessa muiden museoiden, etenkin maakunnallisten museoiden kuva-arkistoihin. JOKA:n konkreettiset tallennustehtävät liitetään valtakunnalliseen tallennustyönjakoon JOKA:n kokoelmapoliittisen ohjelman valmistuttua ja tallennusprofiilin tarkennuttua.

Erikoismuseot

Erikoismuseot toimivat valtakunnallisessa tallennustyönjaossa oman perusroolinsa mukaisesti, vastaten niille asetetuista erityistallennustehtävistä. Tietyillä erikoismuseolla tallennustehtävä on perin haasteellinen: tallennettavia teemoja on lukuisia ja on suuri haaste toteuttaa kautta linjan laadukasta ja täydellistä tallentamista.

Valtakunnallisen tallennustyönjaon myötä erikoismuseoiden vaativaa ja laajaa tallennuskenttää on mahdollista järjeyttää yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Erikoismuseoiden on hedelmällistä tehdä tallennusyhteistyötä esimerkiksi alueellisten museoiden kanssa siten, että tallennustehtäviä voidaan tarpeen mukaan mielekkäästi jakaa. Tällä tavoin erikoismuseoiden ei tarvitse yrittää tallentaa aivan kaikkea yksin, vaan ne voivat kohdentaa resurssejaan uudelleen. Lopputuloksena on laadukkaampaa tallentamista hieman rajatumasta ilmiömäärästä. Tämä edellyttää koordinoitua ja tiedonvaihtoa muiden toimijoiden kanssa.

Alueelliset museot

Kuten edellä on jo todettu, alueellisten museoiden tallennustoimintaa määrittää se maantieteellisesti rajattu alue, jonka piirissä museot toimivat. Valtakunnallinen tallennustyönjako ei muuta tätä lähtöasetelmaa, vaan alueelliset museot toteuttavat valtakunnallisissa tallennustehtävissään samaa alueellista rajausta.

Valtakunnallisten tehtävien lisäksi alueelliset museot voivat tehdä alueellista tallennusta mielensä mukaan. Yksi valtakunnallisen tallennustyönjaon suurimmista hyödyistä alueellisille museoille on se, että niiden ei tarvitse tallentaa kaikkea omalta alueeltaan, vaan ne voivat siirtää enemmän resursseja oman alueensa erityispiirteiden tallentamiseen samalla kun muut toimijat vastaavat useiden koko valtakunnalle tyypillisten ilmiöiden tallentamisesta.

Oman alueensa erityispiirteisiin lukeutuvat ilmiöt saattavat olla myös sellaisia, jotka omalta osaltaan voivat liittyä erikoismuseoiden tallennusalueisiin. Tallentamalla tätä ilmiötä alueellinen museo voi vuorostaan olla vapauttamassa erikoismuseon resursseja käyttöön, kun erikoismuseon eri tarvitse vastata tästä tietystä tallennustehtävästä.

VALTAKUNNALLISEN TALLENNUSTYÖNJAKOMALLIN RAKENNE

Valtakunnallinen tallennustyönjakomalli koostuu seitsemästä aihealueesta. Nämä aihealueet ovat identtiset TAKO-toiminnasta tutun nykydokumentointityön poolijärjestelmän kanssa. Nykydokumentointiyhteistyötä varten kehitetyn jaottelun on todettu olevan toimiva ja hyvin jäsenneilty, joten oli luonnollista ottaa se myös tallennustyönjaon pohjaksi.

Aihealueet ovat seuraavat:

1. Ihminen ja luonto
2. Yksilö, yhteisö ja julkinen elämä
3. Arki
4. Tuotanto, palvelut ja työelämä
5. Viestintä, liikenne ja matkailu
6. Koulutus, taide, korkeakulttuuri ja urheilu
7. Trendit, vaikuttajat ja käännekohdat

Museoiden tallennustehtävät sijoittuvat kunkin aihealueen pääotsakkeen alle. Tehtävänimikkeet on laadittu selvitysmiehen ja museoiden yhteistyönä ja niiden laatimisessa on hyödynnetty kansallista kokonaisontologiaa, KOKO:a, joka sisältää myös museoiden käyttämät yleiset asiasanastot. KOKO sijaitsee verkossa osoitteessa <http://onki.fi/fi/browser/overview/koko>.

Eri aihealueiden sisältöjä tarkasteltaessa voidaan havaita niiden olevan osittain hyvinkin yhteismitattomia toistensa suhteen. Samaa on havaittavissa myös yhden aihealueen sisälläkin. Museoiden tallennustehtävät voivat vaihdella suuresti tarkkuuden tai laajuuden suhteen. Tämä on ymmärrettävää, sillä toisia aihealueen osia voidaan tallentaa hyvinkin pikkutarkasti, kun taas toiset osiot ovat luonteeltaan laajempia. Tilanteeseen vaikuttaa ennen muuta tallennustehtävien määrittelytapa, joka ei ole ylhäältä annettu, vaan museoiden itsensä määrittelemä. Selvitysmies ei ole halunnut lähteä voimakkaasti yhdenmukaistamaan aihealueiden sisältöjä, vaan on parempi ensin kokeilla miten järjestelmä toimii nykyisessä muodossaan. Yhteismitallisuuden lisääminen on tulevaisuudessa mahdollista.

Tallennustyönjakomalli on esitetty kolmea eri lähestymistapaa käyttäen. Ensimmäiseksi kaikki aihealueet on listattu niihin kuuluvine tallennustehtävineen. Kunkin tallennustehtävän perässä on siitä vastaavan organisaation nimi. Tämä esitystapa mahdollistaa nopean ja sujuvan tutustumisen kunkin aihealueen sisältämiin yksittäisiin tallennustehtäviin. Toinen lähestymistapa on museolähtöinen. Jokainen tallennustyönjaossa mukana oleva museo on listattu aakkosjärjestyksessä ja museoiden yhteyteen on listattu niiden tallennustehtävät. Esitystavan avulla lukija voi nopeasti tutustua haluamansa yksittäisen museon tallennustehtäviin. Kolmas esitystapa on käsitekartta, joka antaa lukijalle napakan yleiskuvan kunkin aihealueen sisäisestä koostumuksesta. Käsitekartta toimii tavallaan porttina koko tallennustyönjakomalliin ja kaksi edellä esitettyä esitystapaa varustavat lukijan yksityiskohtaisemmalla tiedolla yleiskuvan tueksi. Tästä syystä käsitekartasta on karsittu organisaatioiden nimet pois kauttaaltaan.

TALLENNUSTYÖNJAKOMALLIN YLLÄPITO JA KEHITYS

Tavoitteena on luoda valtakunnallisesta tallennustyönjakomallista pysyvä ja ajassa kehittyvä järjestelmä, jota ylläpidetään, päivitetään ja kehitetään Museoviraston ja suomalaisen museokentän yhteistyönä. Varsinainen ylläpito hoidetaan keskitetysti, jotta tieto pysyy yhteinäisenä ja ajantasaisena. Seuraavissa alaluvuissa on määritelty valtakunnallisen tallennustyönjaon sisältöjä ja piirteitä tulevaisuutta silmälläpitäen. Alaluvut toimivat samalla selvitysmiehen toimenpide-ehdotuksina tallennustyönjaon kehittämiseksi.

Tallennustyönjakomallin ylläpito

Museovirasto ottaa vastuun tallennustyönjakomallin ylläpitämisestä. Museovirasto osoittaa organisaatiostaan mallille ylläpito henkilön, joka vastaa mallin keskitetystä päivittämisestä ja ylläpitämisestä. Vain kyseisellä henkilöllä on valtuudet tehdä muutoksia tallennustyönjakomalliin. Siten malli päivittyy hallitusti ja pysyy koko ajan ajantasaisena. Tallennustyönjakomalli toteutetaan sähköisenä verkkosovelluksena, jonne kaikilla on vapaa pääsy. Sähköinen verkkosovellus takaa pääsyn aina ajantasaiseen, päivitettyyn ja yhdenmukaiseen versioon tallennustyönjaosta.

Tallennustyönjakosopimukset

Jokainen valtakunnallisessa tallennustyönjaossa mukana oleva museo laatii Museoviraston kanssa keskinäisen yhteistyösopimuksen koskien omia valtakunnallisia tallennustehtäviään. Yhteistyösopimuksen tarkoituksena on turvata työnjaon jatkuvuus. Museo sitoutuu kirjaamaan osuutensa tallennustyönjaosta kokoelmapoliittiseen asiakirjaansa sekä priorisoimaan luetteloinnissa ja digitoinnissa valtakunnallisen tallennustyönjaon puitteissa kattunutta materiaalia. Museovirasto puolestaan sitoutuu ylläpitämään ja kehittämään valtakunnallista tallennustyönjakomallia ja siihen liittyviä sovelluksia tai palveluita, kuten tallennustyönjaon sähköistä työkalua. Sopimus on voimassa kunnes jompikumpi sopijapuoli sanoo sen irti.

Tallennustyönjaon vuosittainen päivittäminen

Museo voi ilmoittaa Museovirastolle halustaan päivittää tallennustehtäviään vuosittain kesäkuun loppuun mennessä. Museovirasto sopii tallennustyönjakomallissa määriteltyjen museokohtaisten tallennustehtävien muutoksista yksittäisten museoiden kanssa, ja muutoksia tallennustehtäviin voidaan tehdä vain kyseessä olevan museon suostumuksella. Päivitetty työnjako julkistetaan vuosittain helmikuun loppuun mennessä.

TAKO-verkkosivut ja tallennustyönjaon sähköinen työkalu

TAKO-verkkosivut löytyvät osoitteesta <http://www.tako.nba.fi>. Sivustolta löytyy tietoa TAKO-toiminnasta, pooleita ja poolien tuottamasta materiaalista. Sivusto sisältää myös valtakunnallisen tallennustyönjakomallin, johon voi tutustua aihealue- ja museolähtöisesti. Lisäksi sivustolta löytyvät käsitekartat sekä viimeisimmän päivityksen sisällön avaava muutosloki. Mustat aukot –listaus määrittelee tallennustyönjaon piiristä toistaiseksi vielä puuttuvia tallennusteemoja.

Sähköiseen työkaluun liittyy myös raportointi. Museot raportoivat kerran vuodessa tallennustyönjaon piirissä tekemänsä työn. Ensimmäinen raportointi tehdään keväällä 2015. Raportoinnin tuottamaan tietoon pääsee tutustumaan tallennustyönjaon verkkosivuilla. Museot voivat tuottaa tietoa myös muista merkittävistä osakokoelmistaan, jotka eivät välttämättä enää täydenny tallennustyönjaon piirissä. Tiedot museoiden osakokoelmista tuotetaan sähköiseen työkaluun.

TAKO:n verkkosivujen ja tallennustyönjaon sähköisen työkalun kehittämistä jatketaan TAKO:n ohjausryhmän ja Museoviraston voimin.